

PREVODIOČEVA RAZMIŠLJANJA O AUTORKINOM TRAGANJU ZA KASANDROM

Ko je bila Kasandra pre nego je helenski rapsod o njoj zapevao?

Splet gotovo neverovatnih slučajnosti prethodi trenutku kad je Krista Volf (Christa Wolf) sebi prvi put postavila ovo, bez sumnje višekrat načinjano pitanje. Kao da je neka višnja promisao, ili sama boginja Tiha (Kristine reči), božanski strpljivo pomicala minulim vekovima rastočene rastere povesti da se ponovo, ispuniv sve neophodne okolnosti, u određenim vremenskoprostornim koordinatama steknu i poklope nad zamagljenim ali čitkim obrisima jednog jedinog imena koje će je još zadugo, nakon što u njoj probudi tragalačke nagone za izmirom pesničke znatiželje, kruneći se, zasipati lavinama neodgotnetljivih pitanja.

Krenimo redom. Kalendar beleži, datum: uočiprolećni, 1980.; geografska tačka: zapadnoberlinski aerodrom Šenfeld, u pretponoćnim satima. Gola, ledenim neonom sablasno osvetljena tranzitna čekaonica prepuna nestrpljivih putnika: bračnih parova uglavnom, dece i mladih Berlinki, a međ njima, mada ne bi trebalo da budu (njihov je avion, greškom organizatora, odleteo bez njih), Krista Volf i suprug joj, jedini istočnonemački građani. Očekuju sledeću mašinu, kojoj se ni vreme polaska još ne zna (ako uopšte i uzleti iz Kopenhagena?!), gde, nezadovoljan niskim zaradama, aerodromski personal štrajkuje i strogo se pridržava propisa.

Čekajući, hoće li se obećani avion sirijske aviokompanije iz mraka pomoliti da poneše šaroliko zbuljukane uskršnje hodočasnike put zemlje drevnih Grka, Volfova sedi s knjigom Eshilovih tragedija u krilu, čita Orestiju. Trojanski rat je okončan!

Posle desetletnog izbivanja u vojni pod Trojom, vrhovni zapovednik ahejske vojske, kralj Agamemnon, vraća se s golemim ratnim plenom zavičajju. Pored njega, u pobeđničkim kolima, sedi prekrasna robinja, proročica Kasandra, najlepša kćer Prijamova. Pred Lavljim vratima mikenskim dvorkinje steru purpurne tepihe da slavni potomak prokletog i zlosrećnog roda Atrida, ne gazeć zemlju, uđe u svoj preljubom osramoćeni dom. Neverna Klitemnestra pompom prikriva licemerje kojim dočekuje muža s njegova pobeđonosna pohoda na Troju. Prelasnim laskama smamljuje Agamemnona u dvore, a zatim poziva Kasandru da i ona uđe.

Kasandra, međutim, čuti, nepomična. Svitlana beznađem u svoj sveljudski beut, smramorena i zanemela poput kamenih Lavljih dveri pred kojima dvoumeći na kolima stoji, ona se poslednjom krpicom svesti opire predsmrtnom strahu i slutnji da se njeno davnajšnje, vlastitim Glasom predskazano proročanstvo obistinjuje: ovde će, dakle, u ovoj, sramnim zločinstvima i gresima ukaljanju kući, sudnji joj otkucati čas. I dok se hor argivskih staraca, ponavljajući Kraljičine pozive da već jednom krene i zakorači u njene mikenske dvore, obraća uklipljenoj Kasandri (dovode je, manje-više, po Eshilu), njena zaljuljana

svest preživljava dotad neiskušenu senzaciju: njome besne zaumne sile *hronostihije*. Vanrazumski žestok vihor kovitla zgužvotinu vremena po njenom obamrlom duhu. Apsolutna brzina je pred njenim unutarnjim Okom zavrtela sumanut kaleidoskop: kroz zdrobljenu srću njegovih iskrivljenih ogledala suklaju u ognjenim snopovima iskrzane ljuspice uspomena: krajnje haotičan sled neizbrojnih i do bola izoštranih slika magnovno izmiruje važno s nevažnim, zaboravljeno s neupamćenim, priželjkivano s proživljenim. Nemerljivo kratak treptaj Vremena, koji niti je prošlost, ni sadašnjost, a ponajmanje budućnost, već subliman saboj njegovog ustalasanog trojstva, stapa jednim munjevnim bleskom vasceli joj život u pihitijast hologram, završnu Sekvencu i konačan Zbir svih, košmarom razdešenog vremena oživljenih reminiscencija. Njezino svekoliko trajanje otelovljeno je i zatočeno u čudesnom i nepojmljivom, zbrkanom i paradoksnom kontinuumu Vremena i Prostora: čarobnoj kugli sledene Večnosti.

To paučinasto stanje svesti, o kojem ni zapisi ni kazivanja živih ne postoje, jeste doživljaj vlastite smrti, Predstava jedinstvena i neponovljiva, sa koje povratka nema. Budući da je mrtvima ionako uskraćena svaka mogućnost da nam bilo šta saopšte o svom doživljaju smrti, preostaju nam jedino preživeli srećnici, koji slučajno preteknu suočenje s njom, ali, njihovo svedočenje je isključeno: oni niti mogu, nit imaju šta da kažu, jer su se već napili Letine vode zaborava.

Kako se ovde, u predvorju smrti, svi događaji, pa i utisci čulnih nadražaja, zbivaju istovremeno, pozornicu s mirisnim, svetlenim mlazom ražarenih i zbrčkanih boja oslikanim i jarkom jekom sopstvenog bila ozvučenim kulisama, kroz koje se lelujava protkivaju seni umorenih roditelja i odmah s milim likovima mrtvih sestara, prijatelja i siluetama jezivo unakaženih telesa izginule braće spliću, Kasandrina plamteća uobrazilja usplahireno premešta u mračni bezdan Donjeg sveta, gde je udesom pisano joj da uz stigijsku (sic!) huku na reci Plača i žalima aherontskim i dalje dušama umrlih prorokuje. U toj kratkotrajnoj, prvotnom i jedinom pravaseljenskom dimenzijom postojanja obujmljenoj (a nama, čitaocima), naoko fantazmagoričnoj vremenskoj oluji groteskno smešanih sećanja i smušene stvarnosti: okrvavljena sekira, kojom je netom usmrćen Agamemnon, raspolučuje i njenu glavu, Kasandra-Proročica, posmatra vlastito umiranje. Konačnom spoznajom da izuzev krnjeg, do njene jave presamićenog kraka Budućnosti (kojim ju je krvavo sečivo već smlavilo), nikakva druga za nju ne postoji, ona se, može biti, pomirila sa svojom sudbinom, ili je – ako već o Prorokinji zborimo, budimo smeli! – upravo pomoću nje prevrhnila u sami apsolut vidovitosti? Nije li, možda, već onog istog časa, kad Kasandra, sva očajna:

Lele meni! Lele meni!
Apolone! Apolone!

jadikovkom stane prizivati nehajnog Boga svetlosti, zaštitnika svih sudbozboraca i mračnog darodavca njezine uklete veštine proricanja, dakle – domalo pre no iz nje, u sibilinskom zanosu, provali bujica proroštava o Bilom i Predstojećem, kojima ovi tuđini ovde, za razliku od njenih Trojanaca, odreda veruju svi – u nedogledno dalekom trenutku vremena i zbrci neznanih joj Čudesa i Naprava, i ona videla ozareno lice Volfove, kao što je Krista videla nju? Ishitrene doktrine bahatog *homo creansa* o negdašnjim (odavno zakržljajim),

kvaziprimitivnim moćima čovekovim, uče nas, klimavo postuliranom tvrdnjom, da je to nemoguće. Volfova, međutim, veli da nije!

Kao da fijuk biča prolama žamor u vavilonskom metežu aerodroma, Kristinu svest dotiču potresni vapaji Kasandrine tužaljke upućene gluvim ušima božanstva. „Nekakvo panično ushićenje...“ obliva pesnikinju. Neverovatno se ipak dogodilo, blagim ticajem mašta je spojila duše dveju žena. Poslušajmo šta Krista kaže o tome: „Kasandru sam odmah videla. Ona, zatočenica, mene je zarobila; ona, i sama OBJEKAT tuđih ciljeva, mene je opsednula. Docnije ću se pitati: kada su, gde i čijim udelom sklapanje nagodbe, donošeni sporazumi o tome. Čarolija je smesta delovala. Svakoju njezinu reči sam verovala, još je postojalo: poverenje bezuslovno. Tri hiljade godina – splinulo. Tako se, eto, proročki dar, što joj ga dade bog, obistinio, samo je ukletva njegova, da joj *niko* verovati neće, nestala. Meni se Kasandra učinila verodostojnom u posve drugom smislu: izgledalo je da ona, jedina u ovom komadu, poznaje sebe...“

Okavo, i nikako drugačije, Krista Volf je morala videti Kasandru!

Volfova se dalje pita, otkud odjednom taj opšti rasap alternativa da Kasandri ne preostaje ništa sem poslednjeg parčeta puta, te čak ne dopušta da je poput ostalog roblja njime odvuku, već ga sama, kao žrtveno jare, dobrovoljno prelazi? Strgnuvi sa čela venac i palicu lomeći lovorovu, znamenja proročkog zvanja, neposredno pre ulaska u dvor – *da tamo udes Agamemnonov ožaluje...* – Kasandra pokazuje svoje mirenje s neumitnim. Krista, međutim, rečeni stih smatra zabludom Eshilovom. Nikada i nipošto Kasandra ne bi svojim ustima rekla da će oplakivati Agamemnona, poslednjeg (prvi je bio Apolon, bog) u nizu muškaraca koji su joj nasilje učinili – zar za njim da žali?! Biće da žene ipak bolje poznaju sebe i svoju ćud, stoga, možemo joj verovati.

Kristinu usredsređenost na događaje iz daleke prošlosti često remete *paralelna* zbivanja u njenoj zbilji. Iz razigranog čopora dečurlije izdvojio se debeljuškast prevejanko, koji svaki čas protrčkara pored grupe žena, žaleći se majci da ga ostali klinci *kurvicom* nazivaju. Kako džaveljave mamice (po ovdašnjoj ustaljenoj navici), ne pridaju nimalo značaja njegovim nedaćama, on se vraća da rastera one najmanje i barem nekog od onih slabijih koji put odalami.

U toj dečijoj strci, jedan mališan padne i povredi glavu. Majka ga podigne i, dok smešeci se sa ostalim ženama, teši dete, jedan slučajno razmenjen osmeh (opet Mojra i Tiha, boginje sudbine, slučaja i sreće!) zbližava dve žene. Krista upoznaje izvesnu Zigrid, koja poznaje Valtinosa, prevodioca Eshilovih tragedija na novogrčki. Utom (najzad!), njihovu prenadraženu budnost smiruje tutanj prizemljenog boinga. U avionu, *zbijeni u neumoljivo nepristupačne grupice...*, pretežno sirijski putnici. Precvale, dubokom crninom ogrnute Sirijke, pokorno i bespogovorno prate svaki, ma i jedva primetan mig svojih muževa. Volfova zamišlja: jednoj od ovih, recimo mlađih, mogla je i Kasandra naličiti, ali nijedna od njih ne bi se danas, nakon tolikih stoleća, usudila da zbori poput nje. Bože, pita se ona, šta li su im to samo (muškarci!?) u međuvremenu učinili!

Hikom brojnih slučajnosti („Slučaj, ta lako lomljiva i teško uhvatljiva građa, bez koje se nijedna pripovest, ako nam je imalo do atributa njene *prirodne* autentičnosti stalo, ne može ni zamisliti...“ autorkine reči), Volfova je, u gluvo doba noći i pre sletanja na atinski aerodrom, već beznadežno opsednuta Kasandrom i pitanjima sve brojnijim koja se iz

tame prošlosti pomaljaju. Jedno od najvažnijih za nju jeste: u kom li je prelomnom trenutku povesti muškarac ženu objektom svojih nakana učinio? Ili, koliko je pouzdano to što su, opet muškarci, pretežno, o toj svojoj igrački zabeležili? Pobuna emancipovane žene u njoj, a možda još više ženska joj znatiželja, povešće je na zametan i neizvestan put istraživanja iz kojih će nastati jedna čudesna knjiga, sva od mitskih tkanja i bola jedne mlade, zapostavljene i neretko zlostavljane žene.

Kristini zapisi o knjizi (obilje beležaka i svojevrstan dnevnik o tome kako je ispisivala svoju *KASANDRU*), isprožimani su nepomirljivim suprotnostima današnjeg doba, primetno prenatlaženom dozom autorkine jarosti zbog podređenog položaja žene u društvu, njezinom čisto materinskom brigom za raščovečene i u daleka bespuća svojih nakaradnih želja odbludele ljude, te neshvatanjem Čovekovih nezatomljivih nagona da porobljava, otima, uništava i, ponajviše, žalom njenim zbog vlastite nemoći da bilo šta izmeni. Ostatak gneva pada na glavu i sramotu runjavim patrijarsima, zbog njihove bezglave i protivrazumske trke u naoružavanju (a šta su negdanje koplje i egida spram današnjih laserskih kubura i lombardi, kojima i dete čak može da ispretura čitavu kolonu tenkova i da ih sljolska ko uskršnja jaja), zbog nesavitljivosti njihove i četvrtastog razmišljanja, zbog njihove buzdovanske i narcisoidne samouverenosti u simbol svoje falus-zvečke, zbog, zbog, zbog...

Nego, prisetimo li se izvesnih „iron ladies“, pitanje ipak ostaje otvoreno: Da li bi nas, da se kojim slučajem održao, matrijarhat iukakav iukoliko bolji ćorsokak odveo?

Još jedno krupno i večno bolno Pitanje ostaje otvoreno: Ako zbivanja u trojanskom ratu, koja kulminiraju porazom i porobljavanjem Trojanaca, razaranjem doma Prijamovog i zatiranjem njegove bezmalo svekolike loze, sagledamo iz neumoljive perspektive jedne dvojako poražene žene-prorokinje, koja je izgubila i rod i dom, postaje razumljivo, zašto Kasandra jednog od najdivnijih junaka ahejskih naziva Ahilejem-skotom.

To nimalo naivno pitanje glasi: Kad heroji postaju huljama, a kad i kako pobedioci-ubice herojima?